

Nové nemovité kulturní památky v Karlovarském kraji

Helena Malinová

V roce 2022 bylo v Karlovarském kraji prohlášeno 16 nových nemovitých kulturních památek, z toho 8 v okrese Karlovy Vary, 5 v okrese Cheb a v okrese Sokolov 3. K 31. prosinci 2022 tak čítal památkový fond celého kraje celkem 1 446 nemovitých památek, 9 památkových rezervací, 24 památkových zón a 9 ochranných pásem. Mimořádný status národní kulturní památky má v Karlovarském kraji celkem 16 kulturních statků (14 nemovitých a 2 movité).

Chyšě (okr. Karlovy Vary), kaple sv. Jana Nepomuckého, rejst. č. ÚSKP 106801

Kaple pravděpodobně klasicistního původu byla upravena v roce 1925, jak dokládá letopočet na trojúhelníkovém tympanonu v průčelí. Socha sv. Jana Nepomuckého umístěná uvnitř apsidy dle vročení na soklu pochází z roku 1857 a byla vytvořena v přetrvávajícím pozdně barokním stylu. Interiér je uzavřen kovanou mříží s geometrickými motivy.

Karlovy Vary (okr. Karlovy Vary), kaple Ecce homo, rejst. č. ÚSKP 106803

Kaple Ecce homo byla postavena v gotizujícím stylu ke konci 19. století při lázeňské stezce z vyhlídky Diana směrem k vyhlídce Karla IV. Tato drobná romantická stavba přirozeně

Obr. 1. Karlovy Vary, kaple Ecce homo, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Lukáš Smola, 2023

Obr. 2. Aš, vila Heinricha Justa čp. 1627, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Lubomír Zeman, 2014

dotváří prostředí karlovarských lázeňských lesů. Půdorysně obdélný objekt s polygonálním závěrem se hlavním průčelím s vysokým trojúhelníkovým štítem obrací ke stezce. Fasáda je z režných cihel s nárožními dvoustupňovými omítanými opěráky. Kaple je autenticky zachována včetně uměleckořemeslných detailů, jako jsou kovaná ozdobná mříž před dveřmi, vestavěná kovová kasička na příspěvky na obnovu kaple nebo glazované tašky bobrovky.

Aš (okr. Cheb), Na Háji čp. 1627, vila Heinricha Justa, rejst. č. ÚSKP 106857

Moderní vila postavená v roce 1924 pro ašského továrníka Heinricha Justa byla navržena architektem Karlem Ernstbergerem, jedním z nejvýznamnějších tvůrců tohoto období v severozápadních Čechách. Jedná se o typický příklad tzv. Heimatstilu, jenž se navíc dochoval ve velmi autentické podobě s řadou původních konstrukcí od střešní krytiny přes výplně otvorů až po okrasné vázy a koule. Objekt je jednopatrový na čtvercovém půdorysu, z hmoty jihovýchodního nároží vystupuje masivní věž. Zachovala se také kompletní původní dispozice včetně vestavěného nábytku či kamenného schodiště s kovaným zábradlím. Cenné detaily jako dekor hlavic sloupů či vstupní dekorativní mříž na dveřích s monogramem majitele dokazují autorovu precizní tvorbu v oblasti užitého umění.

Karlovy Vary (okr. Karlovy Vary), Luční vrch čp. 358, dům Zlatý jelen, rejst. č. ÚSKP 106858

Drobný dvoupatrový dům Zlatý jelen umístěný ve svahu v ulici Luční vrch je jedním z posledních zástupců pozdně barokní až klasicistní zástavby města Karlovy Vary. Objekt má zděné přízemí a hrázděné patro, které bylo podle výsledků dendrochronologické analýzy postaveno ze dřeva káceného v zimě 1789/1790. V roce 1883 prošel dům radikální přestavbou, kdy byl snesen mohutný hrázděný štít a hrázděné konstrukce patra byly skryty pod omítkou. Zastřešení od té doby tvořila pultová střecha s mírným sklonem, krytá falcovaným plechem. Od roku 2016 probíhala postupná obnova, která domu vrátila jeho barokní vzhled. Hrázděná konstrukce, dosud skrytá pod omítkou, byla odhalena a opravena. Podle nálezů dlabů a čepů vrcholové ližiny mohla být přesně zrekonstruována podoba hrázděných štítů obnovené sedlové střechy. Opravy byly prováděny s použitím

tradičních technologií a postupů, dřevěné prvky jsou ručně tesané, výplně jsou provedeny z dřevěných špánů s použitím hliněné mazanice. Střešní krytinou je nyní dřevěný, ručně štípaný šindel. Všechny hodnotné prvky exteriéru i interiéru byly postupně opravovány, repasovány a restaurovány. V interiéru se zachovala dvoutraktová dispozice i četné uměleckořemeslné prvky jako schodiště či interiérové dveře včetně kování.

Kraslice (okr. Sokolov), Lipová cesta čp. 1686, vila Karla Fuchse, rejst. č. ÚSKP 106864

Rodinná vila továrníka a starosty Karla Fuchse je dalším významným zástupcem vilové architektury v Kraslicích. Postavena byla ve 30. letech podle projektu místního architekta Antona Köstlera v modernistických geometrických formách. Přízemní objekt má zhruba čtvercový půdorys, podkroví výrazné valbové střechy je obytné. Nejhodnotnější částí domu jsou zejména dobře zachované interiéry s velkým množstvím uměleckořemeslných prvků, jako jsou původní výplně otvorů, vestavěný dřevěný nábytek, dřevěné schodiště s bohatě zdobeným zábradlím či dveře s reliéfními řezbami. Drobné řemeslné detaily v interiéru a částečně i exteriéru jsou v kontrastu s jinak stroze působícím provedením celé stavby.

Doubrava, část obce Lipová (okr. Cheb), boží muka, rejst. č. ÚSKP 106865

Vrcholně barokní žulová boží muka se nachází v centru obce Doubrava před usedlostí čp. 14. Skládají se z podstavce, sloupu a kaplice. Na podstavci s reliéfním zrcadlem je

↑ Obr. 3. Karlovy Vary, dům Zlatý jelen čp. 358, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Lukáš Smola, 2023

→ Obr. 4. Doubrava, část obce Lipová, boží muka, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Lukáš Smola, 2020

vytesán monogram V. R. a datace 1745. Kaplice je na všech čtyřech stranách zdobena slepými arkádami bez výjevů a vrcholů prvkem tvaru koule s jednoduchým kovovým patriarchálním křížem.

Srní, část obce Stráž nad Ohří (okr. Karlovy Vary), venkovská usedlost č. ev. 128, rejst. č. ÚSKP 106866

Usedlost na severozápadním okraji obce Srní je charakteristickým příkladem pozdně klasicistních zděných venkovských domů s jednotně řešenými fasádami i vnitřní dispozicí. Patří k nejlépe zachovaným zástupcům regionálního typu venkovské architektury středního Poohří. Obytný dům obdélného půdorysu je v přízemí členěn na obytnou a hospodářskou část, patro je také obytné a ke krátkodobému obývání sloužilo i podkroví. Na fasádu mezi obytnou a hospodářskou částí je vsazena nika se soškou Panny Marie, pod kterou je umístěno vročení 1857.

Plesná (okr. Cheb), evangelický kostel, rejst. č. ÚSKP 106881

Novorenesanční objekt postavený v letech 1847–1849 patří k nejstarším protestantským kostelům v kraji. Navíc byl vůbec prvním, který spolufinancoval významný evangelický spolek Gustav Adolf, jenž se později podílel na realizaci řady evangelických svatostánků nejen na našem území. Objekt byl realizován chebským stavitelem Adamem Habertzettlem podle plánů inženýra Karla Pražáka v prostém stylu s návazností na starší evangelické kostely z německojazyčných oblastí, kde v interiéru dominuje především rozměrná empora na půdorysu písmene U. Loď je plochostropá, presbytář je zaklenut novogotickými kápaními s žebry na válcové přípory se zdobenými hlavicemi. Zdobené hlavice jsou zde použity jako jediný výraznější stavební dekorativní prvek v jinak velmi strohém interiéru. Objekt se dochoval ve velmi autentickém stavu, včetně původních dveří, oken a hodnotného vnitřního vybavení, např. varhan. Po druhé světové válce

Obr. 5. Srní, část obce Stráž nad Ohří, venkovská usedlost č. ev. 128, zdroj: NPU, ÚOP v Lokti, foto: Karel Kůt, 2021

Obr. 6. Plesná, evangelický kostel, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Tomáš Kárník, 2017

a vysídlení původního německého obyvatelstva zde vznikla kazatelská stanice sboru Českobratrské církve evangelické v Chebu.

Údrč, část obce Bochov (okr. Karlovy Vary), socha sv. Jana Nepomuckého, rejst. č. ÚSKP 106897

Pískovcová socha sv. Jana Nepomuckého z let 1761–1765 v Údrči je typickým příkladem zpodobení tohoto světce v období baroka. Postava v životní velikosti v kanovníckém oděvu drží v levé ruce krucifix a pravou ruku si pokládá na prsa. Kolem hlavy má pozlacenou svatozář s pěti hvězdami. Samotná socha stojí na vysokém podstavci s dynamicky prohnutými stěnami s reliéfní kartuší a nápisem. Ve druhé polovině 20. století byla socha poničena, na konci 90. let však proběhla její renovace, při které byla světcovi navrácena hlava se svatozáří.

Nové Sedlo (okr. Sokolov), kostel Nanebevstoupení Páně, rejst. č. ÚSKP 106907

Hrázděná stavba v neogotickém stylu s prvky regionální lidové architektury byla postavena v roce 1904 podle návrhu pražského architekta Matěje Blechy jako provizorní, s plánovanou existencí pouze na 10 let. Její dochování do dnešních dnů z ní tak činí, minimálně v regionálním kontextu, naprostý unikát. Plánovaný řádný kostel pro Nové Sedlo, jež navrhl v roce 1899 Rudolf Vomáčka jako jednododní neogotickou stavbu s užším trojbokým presbytářem a vysokou hranolovou věží, se nedařilo realizovat kvůli problémům s výběrem pozemku a nedostatku financí. Do procesu se vložil spolek

Obr. 7. Nové Sedlo, kostel Nanebevstoupení Páně, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Tomáš Kárník, 2017

sv. Bonifáce, zastupující pražskou diecézi, který nabídl pomoc s výstavbou nouzového svatostánku, jenž by obci sloužil do doby, než spolek sežene potřebné finance na realizaci řádného kostela. Městský školní inspektor poskytl pozemek v blízkosti místní školy, do té doby sloužící jako školní hřiště. Stavební práce probíhaly pod vedením místního stavitele a zároveň předsedy spolku pro výstavbu kostela Wenzla Haberera, který do podoby projektu během stavby výrazně zasahoval. Provizorní stavba byla postavena trojlodní na obdélném půdorysu s mělkým pravoúhlým presbytářem, ke kterému přiléhá sakristie, a drobnou věží nad průčelím. Stěny jsou hrázdné s cihelnou vyzdívkou. Vedle konstrukční funkce plní hrázdní výraznou úlohu dekorativní, kdy pravoúhlé členění doplňují neogotické lomené oblouky, rovnoramenné kříže a také lidové motivy jako chebské slunce či čtyřlístky. Podstatnou roli hraje také střídání hladkých a hrubých ploch omítek. Interiér je řešen jako bazilikální trojlodí, hlavní loď od bočních však dělí pouze subtilní arkáda dřevěných sloupků, takže prostor působí jednotným dojmem. Celému interiéru dominuje jako hlavní stavební materiál dřevo, celkové vyznění stavby vhodně dotváří kvalitní malířská výzdoba a dobové vnitřní vybavení ztvárněné v jednotném neogotickém stylu. Ačkoliv se spolek v průběhu dalších let nadále snažil o postavení kostela řádného, k jeho realizaci nikdy nedošlo. Ten stávající, míněný z počátku pouze jako provizorní, prošel v dalších letech z důvodu špatného stavu několika opravami. Původní návrh od Rudolfa Vomáčky byl nakonec využit v Oloví.

Boč, část obce Stráž nad Ohří (okr. Karlovy Vary), kostel sv. Mikuláše a Václava, rejst. č. ÚSKP 106912

Kostel sv. Václava a Mikuláše stojí na návrší nad obcí Boč, kde tvoří výraznou pohledovou dominantu. Byl postaven v novorománském stylu v letech 1874–1875, kdy nahradil starší, v jádru středověký kostel. Umístěn byl severně od původní stavby a orientován

ve směru sever–jih. Plány vyhotovili Wenzel Schönpek a Rudolf Vomáčka, jejichž návrh byl pojat komplexně, tedy včetně interiérového vybavení. Jedná se o jednolodní stavbu s obdélným presbytářem, na který ještě navazuje čtyřboká sakristie. Fasáda kostela je členěna lizénovými rámci s pilastry, průběžnou parapetní sklopenou kamennou římsou a obloučkovým vlysem. Interiér je zaklenutý valenou klenbou s pasy a trojbokými výsečemi, presbytář křížovou klenbou s žebry. Objekt se zachoval v intaktním stavu, a je tak cenným příkladem historizující novostavby kostela.

Otročin (okr. Karlovy Vary), kostel sv. Michaela Archanděla, rejst. č. ÚSKP 106914

Jednou z mála klasicistních sakrálních staveb v kraji je kostel sv. Michaela Archanděla v Otročině, vsi náležející v minulosti tepelskému klášteru. Byl postaven v letech 1834–1838 podle návrhu dvorního stavebního úřadu ve Vídni, v té době vedeného významným klasicistním architektem Pietrem Nobilem, v místě původního kostela Božího Těla. Stavba byla provedena podle přetrvávajícího schématu barokních venkovských kostelů jako hala se vtaženými pilíři, avšak již s klasicistním pojetím interiéru. Jedná se o neorientované jednolodí s půlkruhově zakončeným presbytářem a hranolovou věží nad hlavním průčelím. Na presbytář na obou stranách navazují čtvercové prostory se sakristií v přízemí a oratoří v patře. V interiéru jsou použity různé druhy kleneb, od křížových přes české placky, pruské klenby až po konchu závěru. V lodi se nachází zděná kruchta, konvexně vybíhající do prostoru lodi a nesená vysokými kanelovanými sloupy. Celkové vyznění stavby dotváří velmi hodnotné vnitřní vybavení.

Obr. 8. Otročin, kostel sv. Michaela Archanděla, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Karel Kůt, 2022

Obr. 9. Kynšperk nad Ohří, evangelický kostel Vykupitele, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Tomáš Kárník, 2017

Kynšperk nad Ohří (okr. Sokolov), evangelický kostel Vykupitele, rejst. č. ÚSKP 106925

Stavba evangelického kostela Vykupitele z roku 1905 souvisí s tehdejšími častými přestupy věřících z katolické církve do evangelické. Na financování výstavby nových protestantských svatostánků se běžně podílely evangelické spolky z Německa, které dodaly, resp. zprostředkovaly i německé architekty. Město Kynšperk mělo díky Kynšperské důlní společnosti úzké ekonomické a personální vazby na Stuttgart, s čímž pravděpodobně souvisí angažování předních stuttgartských architektů Ludwiga Eisenlohra a Carla Weigleho. Kostel Vykupitele v neorománském stylu s prvky nastupující secese je patrně jejich jedinou stavbou na území České republiky. Objekt obdélného půdorysu s pravoúhlým presbytářem a hranolovou věží přistavěnou ke vstupnímu průčelí s okrouhlými nárožními se stal významnou místní dominantou. Charakteristickým prvkem stavby je vnější plášť z režných cihel, které jsou však v současné době přiznány pouze na věži, vlastní loď kostela včetně všech přístaveb překrývá nátěr v bílém odstínu. Jednoduchý interiér, který se zachoval v autentickém stavu, je řešený velmi stroze. Výraznější zdobné prvky tvoří pouze dřevěný kazetový strop a dřevěná kruchta, jejichž architektonické ztvárnění se secesními folklorními motivy koresponduje s provedením mobiliáře (kazatelna, lavice, oltář, dveře, židle či křtitelnice). Jedinečné jsou místní varhany pocházející pravděpodobně z Výmaru z prvních desetiletí 19. století. Po druhé světové válce kostel převzala Českobratrská církev evangelická, které slouží dodnes.

Dolní Žandov (okr. Cheb), rozcestník, rejst. č. ÚSKP 106943

Historický kamenný rozcestník z doby před rokem 1841 se nachází jihovýchodně od obce Dolní Žandov u odbočky silnice na Lázně Kynžvart. Je jednou z mála památek

Obr. 10. Dolní Žandov, rozcestník, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Karel Kůt, 2021

Obr. 11. Krásný Les a Osvinov, lovecký zámček Liščí kámen s hájovnou č. ev. 11, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Karel Kůt, 2022

dopravního značení, které se v regionu zachovaly. Zde se jedná o mohutný kamenný sloup na podstavci provedený v klasicizujícím duchu. Pod vrcholem dříku se nachází dvě protilehlé lehce ustupující plochy, které patrně sloužily pro osazení nápisových desek.

Krásný Les a Osvinov, část obce Stráž nad Ohří (vše okr. Karlovy Vary), lovecký zámek Liščí kámen s hájovnou č. ev. 11, rejst. č. ÚSKP 106953

Lovecký zámek Liščí kámen tvořil spolu s hájovnou zázemí nedalekého hradu Hauenštejn. Budova zámku byla postavena ve druhé polovině 18. století a je ojedinělým příkladem drobnější pozdně barokní stavby, která se dochovala v intaktní podobě. Jednopatrová stavba s valbovou střechou má hladkou fasádu, zdobenou šambránami s uchy v barokním tvarosloví a mělkými lizénami. Hájovna pochází asi z 1. poloviny 19. století. Její přízemí je zděné z lomového kamene, patro hrázděné se smíšenou výplní. Fasáda je hrubě omítaná s hladkými šambránami a lizénami, jižní štít je obložen šindelem, severní je bedněný.

Salajna, část obce Dolní Žandov (okr. Cheb), výklenková kaple, rejst. č. ÚSKP 106974

Výklenková kaple v historizujícím stylu s převládajícím vlivem neobaroka se nachází mezi dvěma usedlostmi rozptýlené zástavby vsi Salajna a pochází z poslední čtvrtiny 19. století. Základním architektonickým prvkem stavby je třikrát odstupňovaná valeně klenutá nika, do níž je umístěna novodobá nástěnná malba s motivem Panny Marie s Ježíškem v náručí pod iluzivní klenbou s hvězdami. Z obrazu však nelze s jistotou soudit, že daná kaple měla uvedené zasvěcení také historicky.

Obr. 12. Salajna, část obce Dolní Žandov, výklenková kaple, zdroj: NPÚ, ÚOP v Lokti, foto: Lukáš Smola, 2020